

Actie

Bij het vorige nummer van dit blad trof u een bijlage aan: het *Nederlands activiteitenprogramma moderne vreemde talen*. Het programma is een antwoord van de minister van Onderwijs op het Europese verzoek aan de lidstaten om hun eigen actieprogramma's op te stellen om zo het leren van talen en de taalverscheidenheid te bevorderen. Op zich valt het toe te juichen dat er een dergelijk activiteitenplan moderne vreemde talen is verschenen, omdat dit een eerste aanzet kan zijn tot een betere communicatie over het talenonderwijs en het nadenken over het talenbeleid door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Bij het lezen van het stuk krijg je echter het gevoel dat er een flinke kloof zit tussen de prachtige beleidsvoorstellen en de praktijk van de afgelopen jaren. Neem nou de tweede fase en het studiehuis. Het vreemdetalenonderwijs heeft de laatste tijd veel te lijden gehad onder deze twee onvolwassen concepten. Frans en Duits zijn opgesplitst in deelvakken en Engels heeft in veel gevallen uren op het rooster moeten inleveren. Ook in de overvolle basisvorming heeft de introductie van vakken als techniek en verzorging ervoor gezorgd dat talensecties voor een reductie in lesuren kwamen te staan.

Wat de deeltalen betreft, schrijft de minister in het activiteitenplan fijntjes: 'Tot tevredenheid van alle betrokkenen worden die nu afschaft.' Bijna zou je gaan denken dat er eindelijk geluisterd wordt naar de mensen uit het veld die elke dag in hun praktijk geconfronteerd worden met de gevolgen van de Haagse regeldrift. Bijna...

Als je echter gaat kijken naar wat er in de nabije toekomst te gebeuren staat – en waar dan ook in het activiteitenprogramma met geen woord over wordt gerept –, dan ziet de realiteit er heel anders uit. Frans en Duits worden verbannen naar het differentiële deel van de basisvorming. De derde vreemde taal in het vmbo-t wordt misschien afgeschaft. De kerndoelen en de eindtermen worden vager in het kader van meer autonomie van de scholen. De talen dreigen ondergeschikt gemaakt te worden aan andere vakken en slechts een ondersteunende rol te gaan spelen bij de nieuwe mantra van vakoverstijgend en projectmatig onderwijs. En in de tweedegraadslerarenopleidingen wordt vakinhoudelijk

onderwijs op grote schaal opgeofferd aan vage en niet meetbare begrippen als competenties en portfoliolen; basiskennis is onnodig en *assessen* in plaats van toetsen het toverwoord.

Met deze ontwikkelingen in het achterhoofd kun je je afvragen of de minister haar eigen activiteitenplan wel serieus neemt. Hoe kan zij met droge ogen in de inleiding schrijven: 'Nederland is voortdurend bezig met het stimuleren van het vreemdetalenonderwijs', terwijl ze bijvoorbeeld tegelijkertijd volhardt in haar plannen om de tweede vreemde taal op het gymnasium – een talige opleiding bij uitstek – niet meer verplicht te stellen? Ondanks het aandringen van vele partijen (waaronder Levende Talen), nam zij de geluiden uit het onderwijsveld niet serieus. Ook een wijzigingsvoorstel van de kamerleden Lambrechts en Balemans kon de minister niet op andere gedachten brengen. Op het gymnasium is in de toekomst dus alleen Engels in het algemene deel verplicht.

Het activiteitenprogramma lijkt dus niets anders te zijn dan een papieren tijger om de Europese Commissie tevreden te stellen naar aanleiding van haar verzoek uit 2003 aan de lidstaten om een dergelijk document op te stellen. Het plan is dan ook een onsamenhangende verzameling van projecten en ideeën – die overigens op zichzelf alleen maar toe te juichen zijn – zonder een duidelijke visie voor de komende jaren.

Roepen dat het talenonderwijs gestimuleerd moet worden en tegelijkertijd aan afbraakpolitiek doen, is niet geloofwaardig. Het programma had een kans geboden om daadwerkelijk de problemen die door het veld gevoeld worden, aan te spreken. In plaats daarvan blijft het bij projecten en voornemens waar de meerderheid van talen docenten nooit mee in contact zal komen. En wat dat betreft, doet het stuk zijn naam eer aan: de Europese Commissie vroeg om een *actieplan*; onze minister was zo slim om er een *activiteitenprogramma* van te maken. Veel activiteiten, weinig actie.

Johan Graus
Hoofdredacteur

Petrus Canisius College in Alkmaar.

Taaltaken en taalportfolio binnen het vmbo (lwoo)

In veel geledingen van het onderwijs wordt momenteel druk gezocht naar werkvormen waarmee leerlingen gemotiveerd en zelfstandig aan het werk kunnen gaan. In dit artikel beschrijven Virna-Lizza Sol, onderwijskundig adviseur bij het CPS, en Con de Valk, docent Engels en clusterleider bij het Petrus Canisius Junior College, hoe een vmbo-school aan de slag ging met lesbrieven, taaltaken en het taalportfolio. Na de eerste ervaringen met deze nieuwe werkwijze is het tijd om de tussenbalans op te maken.

Virna-Lizza Sol en Con de Valk

In 2004 is er besloten dat het CPS aan de vmbo-vestiging van het Petrus Canisius College Alkmaar begeleiding zou bieden bij het invoeren van het taalportfolio. Na een oriënterend gesprek eind 2004 bleek dat de school tegen een aantal problemen aanliep die te maken hadden met onder andere het invullen van de checklists, het over-

tuigen van het nut van het taalportfolio en het zoeken naar werkvormen waardoor de leerlingen zelfstandig en gemotiveerd aan het werk kunnen gaan.

Vorig schooljaar werd er een pilot opgestart in alle tweede klassen op bb-niveau. Inmiddels is de school al weer een paar stappen verder: de ervaringen van de pilot zijn overgebracht via een workshop op andere taal docenten en in de hele onderbouw van bovengenoemde

vestiging wordt nu gewerkt met taaltaken en in toenemende mate met het taalportfolio. De school wil nu richting projectonderwijs gaan. Het is immers maar een kleine stap om van lesbrieven met taaltaken te werken in de richting van projecten.

Lesbrieven

Op het Petrus Canisius College wordt gewerkt met de zogenaamde lesbrieven die uit meerdere en verschillende taaltaken bestaan. Een lesbrief omvat 8 of 9 lessen. Meestal zijn de leerlingen er een maand of anderhalf mee bezig. Een lesbrief bestaat uit een grotere taalkaak en een aantal opdrachten of taaltaken die uit het tekstboek en het werkboek komen. Beide zijn gekoppeld aan een hoofdstuk binnen de leergang Engels.

De leerlingen mogen geheel zelf weten met welk onderdeel van de lesbrief ze starten, maar ze mogen pas aan de grotere taalkaak beginnen als ze eerst de andere opdrachten afgemaakt hebben en de schriftelijke overhoringen (so's) hebben gedaan. Voor de so's geldt dat ze eerst het maakwerk af moeten hebben, hetgeen dan ook wordt gecontroleerd.

De keuzevrijheid spreekt de leerlingen erg aan en motiveert hen. Eenieder kan doen waar hij of zij op dat moment zin in heeft.

In de lesbrief staat vermeld hoeveel so's er gemaakt moeten worden. In het blok van 8 tot 9 lessen wordt er af en toe ingebroken om grammatica uit te leggen of om een luistertoets te doen. Proefwerken behoren tot de verleden tijd. Leerlingen kunnen altijd in de cijferlijst van de docent kijken. Voor de overhoringen die nog niet gemaakt zijn, staat standaard een 1. Dat weten de leerlingen ook. Die 1 blijft net zo lang staan totdat de leerling het so maakt en er een cijfer voor haalt.

Taaltaken

De grotere taalkaak kan bijvoorbeeld een spreektaak of een schrijftaak zijn. Per jaar zullen de leerlingen 6 tot 7 van zulke taaltaken maken. De taken zijn opgebouwd volgens het talenquestprincipe* en hebben een vaste structuur: inleiding, taak, werkwijze, bronnen, beoordeling en eventueel evaluatie. In de taaltaken zijn *can-do statements* verwerkt. Deze *can-do statements* zijn door de docent 'gedestilleerd' uit het hoofdstuk. De leergang vormt dus de basis van waaruit de leerlingen werken. Omdat elke vaardigheid meerdere *can-do's* bevat, kunnen verschillende vaardigheden in de taaltaken terugkomen.

Aan de hand van een beoordelingssysteem dat door de docent is gemaakt, beoordelen de leerlingen elkaars

werk. Hierdoor worden ze ook kritischer ten opzichte van hun eigen werk. De leerlingen kunnen op deze manier zien of hun eigen werk beter had gekund.

Ook voor de docenten is het werken met taaltaken een leerproces. Voor dit type leerlingen is het belangrijk dat ze duidelijk weten waar de taak aan moet voldoen. De richtlijnen van de taak moeten helder zijn: het gaat mis als leerlingen niet precies weten wat de docent wil. Het kan zijn dat bijvoorbeeld de beoordelingscriteria van de taalkaak niet duidelijk waren. Dat blijkt dan al gauw uit de reactie van de leerlingen die hierover feedback geven aan de docent.

Het werken met een taalportfolio

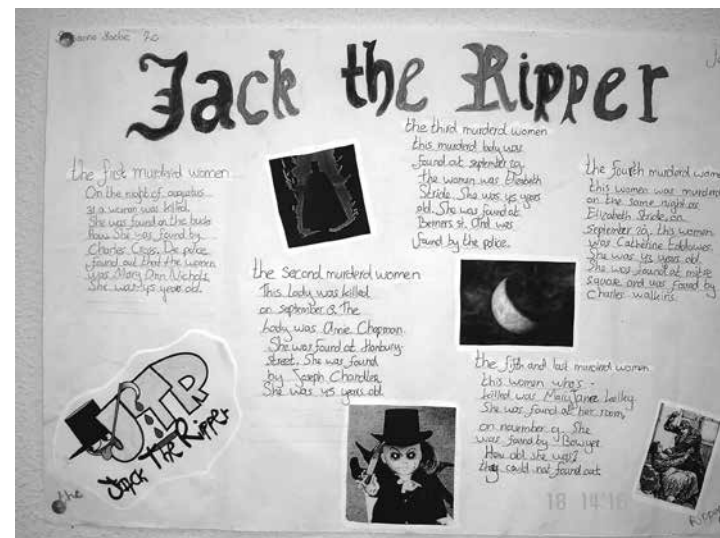
Na het afronden van elke lesbrief vullen de leerlingen hun resultaten in in het taalportfolio. Omdat er ook in het taalportfolio *can-do statements* staan kunnen de leerlingen deze *can-do's* uit de taaltaken makkelijk invullen in het taalportfolio. Voor het invullen van het taalportfolio wordt een uur uitgetrokken. In een jaar komt dat neer op zo'n 3 tot 4 uur.

In september 2004 hebben de leerlingen voor het eerst gesnuffeld aan het taalportfolio. In het begin was het lastig: het zei de leerlingen vrijwel niets. Leerlingen vonden vooral het eerste stuk, de biografie, erg lastig. Vragen als 'Waar heb je Engels gehad en wat heb je toen geleerd?' waren te algemeen en spraken maar weinig tot de verbeelding. Belangrijk is dat de docent de leerlingen hierbij helpt door uitleg te geven over wat er met de vragen bedoeld wordt en door vragen meer op de betreffende leerling toe te spitsen.

Ook bij het invullen van de taalscores was de hulp van de docent nodig. Sommige leerlingen vulden namelijk maar al te makkelijk in dat ze alles beheersten. Het is dan ook belangrijk dat de docent, voorafgaande aan het invullen van de taalscores, de leerlingen erop wijst om kritisch na te denken over wat ze nu echt kunnen in de taal. Het taalportfolio is immers geen kwalificatie-instrument, maar een instrument dat de leerling inzicht geeft in zijn of haar leerproces. De door de leerling ingevulde taalscores krijgen ook pas waarde als ze gestaafd kunnen worden met bewijsstukken in de vorm van een opstel, een e-mail, een ingesproken bandje, een collage etc. Na het invullen kan de docent de taalscores van enkele leerlingen klassikaal bespreken.

Zelfstandigheid

Op het Petrus Canisius College wordt gewerkt met studieplanners. Leidde dit eerst tot veel weerstand, nu blijkt dat leerlingen zelf hiermee aan de slag gaan en deze

Resultaten van een taalkaak van leerlingen van het Petrus Canisius College in Alkmaar.

invullen met hun taakplanning. Ze krijgen ook door dat ze het zelf moeten doen. Door middel van de taaltaken wordt dus de zelfverantwoordelijkheid van de leerlingen aangesproken.

Ook de rol van de docent is anders geworden. De docent heeft niet meer de traditionele rol, maar meer de rol van coach. Hij lost ook niet de problemen van de leerlingen op, maar laat hen die zelf oplossen.

Tijdens de les mogen de leerlingen naar de docent toekomen voor allerlei vragen. Hierdoor heeft de docent zicht op wat ze doen en of ze doorwerken. Als de docent merkt dat leerlingen niet opschieten, spreekt hij hen aan en neemt met hen de planning door. Samen bekijken ze hoe de leerling de planning kan verbeteren.

Ervaringen van leerlingen

De meeste leerlingen ervaren het werken met het taalportfolio en de taaltaken als positief. Leerlingen waarden het zeer dat ze zelfstandig kunnen werken, hun eigen werk kunnen plannen of indelen en in hun eigen tempo kunnen werken. Sommige leerlingen geven aan het fijn te vinden dat ze in één keer kunnen doorwerken, zodat ze geen huiswerk hebben. Leerlingen ervaren het werken met lesbrieven en taaltaken ook als ongedwongen met een taal bezig zijn. Opmerkelijk is verder de rust die de lwo-klassen uitstralen, terwijl het toch leerlingen zijn met bijvoorbeeld concentratieproblemen, sociale problemen of ADHD.

Kritische noten zijn er ook: een enkele leerling geeft aan dat het soms wel vervelend is dat er minder uitleg gegeven wordt of dat het lastig is om je aan de planning

te houden. Alle leerlingen geven echter wel aan dat hun cijfers ofwel hetzelfde zijn gebleven ofwel beter zijn geworden. De ervaring van de docent is dat de cijfers beter zijn geworden, omdat de leerlingen beter leren dan voorheen. Er worden nauwelijks meer onvoldoendes gegeven, omdat de leerlingen aangeven een so pas te willen maken als ze de stof hebben geleerd.

Doorlopende leerlijn

Meerdere taaldocenten in de onderbouw van de vbo-vestiging van het PCC zijn nu enthousiast bezig met taaltaken waarbij het taalportfolio een steeds belangrijkere rol gaat spelen. In de toekomst wil de school het taalportfolio ook gaan inzetten voor de doorstroming van de leerlingen. Het portfolio is daarvoor het instrument bij uitstek. Hiermee kan er namelijk optimaal afstemming plaatsvinden tussen de docenten en kan de doorlopende leerlijn gewaarborgd blijven. Daarnaast kan er beter op de individuele leerbehoeftes van de leerling ingespeeld worden.

Alhoewel de nieuwe aanpak op het Petrus Canisius College nog niet helemaal uitgekristalliseerd is, kan dus wel geconcludeerd worden dat deze vernieuwingen het talenonderwijs een nieuwe impuls hebben gegeven. Leerlingen zijn actiever bezig met de stof en krijgen meer verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces. Als het portfolio dan ook nog kan worden ingezet om doorlopende leerlijnen uit te zetten, dan is de investering meer dan de moeite waard geweest. ■

* Zie <www.kennisnet.nl/thema/talenquest>.